

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

Magyarország mezőgazdasága, 2007

(Gazdaságszerkezeti összeírás)

ELŐZETES ADATOK

Budapest, 2008

© Központi Statisztikai Hivatal, 2008

ISBN 978-963-235-187-2

Felelős szerkesztő: Dr. Laczka Éva főosztályvezető
További információ: Benoist György (345–6801, gyorgy.benoist@ksh.hu)

Internet: <http://www.ksh.hu>
informacioszolgalat@ksh.hu
345-6789 (telefon), 345-6788 (fax)

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	5
ÖSSZEFOGLALÓ	7
A GAZDASÁGOK SZÁMA	9
TERMELÉSI TÍPUS ÉS A TERMELÉS CÉLJA.....	9
MEZŐGAZDASÁGI FÖLDHASZNÁLAT.....	10
ÁLLATÁLLOMÁNY	12
BIOGAZDÁLKODÁS	14
MEZŐGAZDASÁGI MUNKAERŐ	15
A GAZDASÁGBAN VÉGZETT MÁSODLAGOS – NEM MEZŐGAZDASÁGI – TEVÉKENYSÉGEK	17
MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK	19

Bevezetés

Az 1990-es évektől kezdődően folyamatos és jelentős gazdasági és társadalmi változások zajlanak az agrárgazdaságban, melyek nyomon követésére és elemzésére állandó igényt támasztanak a döntéshozók, az ágazat szereplői, a különböző szakmai és érdek-képviselői szervezetek, valamint a kutatóhelyek. A gazdaságszerkezeti összeírások keretében gyűjtött adatok elengedhetetlenül szükségesek az agráriumot érintő hazai döntések meghozatalához, s megalapozzák a vidékfejlesztés, az agrár-környezetvédelem, illetve a fenntartható mezőgazdaság stratégiájának kialakítását is. Az ágazatra vonatkozó statisztikai adatgyűjtések döntő többségének végrehajtása a gazdaságszerkezeti összeírásokra alapozottan történik.

Az Európai Unió a közös mezőgazdasági politika (KAP) alakításához, végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges információt a mezőgazdasági szerkezeti összeírások rendszerén keresztül biztosítja. A rendszer egymással összefüggő felvételekből áll: a tízévenkénti, teljes körű alapösszeírásokból, illetve a közbenső időszakban 2–3 évenként ismétlődő reprezentatív gazdaságszerkezeti összeírásokból. Magyarország a 2000. évi teljes körű általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ 2000) és a 2003. évi gazdaságszerkezeti összeírás (GSZÖ 2003) EU-konform végrehajtásával csatlakozott a rendszerhez.

Az Európai Unió tagjaként – a 2005. évi összeírást követően – **2007 novemberében** immár másodszor **hajtott végre a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) gazdaságszerkezeti összeírást (GSZÖ 2007)**. A GSZÖ 2007 elkészültét az 571/88. számú Európa Tanács-rendelet és az azt módosító 1996/2467. számú rendelet teszi kötelezővé a tagországokban. A magyar kormány a feladat végrehajtását a 229/2006. számú Országos Statisztikai Adatgyűjtési Programot elrendelő rendeletben szabályozta. A GSZÖ 2007 fő célja, hogy átfogó képet adjon a magyar mezőgazdaságban végbement szerkezeti változásokról.

Az összeírások végrehajtásának első és legfontosabb lépése az adatszolgáltatási egységek, azaz a gazdaságok kijelölése. Magyarországon két gazdálkodási forma, az egyéni gazdaságok és a gazdasági szervezetek alkotják a mezőgazdasági összeírás alapsokaságát.

A **gazdasági szervezetek** a végzett mezőgazdasági tevékenység alapján – annak méretétől függetlenül – válnak az összeírás alanyaivá.

Az **egyéni gazdaságok** esetében meg kell határozni a megfigyelés körébe vonandó mezőgazdasági tevékenység méretét is, azaz azt a határt, ami alatt a mezőgazdasági tevékenységet végző háztartások nem tartoznak a megfigyelés körébe. Ebben a vonatkozó EU-jogszabály az irányadó. Az Európai Unió módszertani előírásai szerint a mezőgazdasági összeírásoknak biztosítaniuk kell, hogy a megfigyelésből csak azok a legkisebb termelőegységek maradjanak ki, amelyek a mezőgazdaság összes teljesítményének – standard fedezeti hozzájárulás(SFH)-mutatóban kifejezve – legfeljebb 1 százalékát adják. Az ennek figyelembe vételével meghatározott gazdaságküszöb feletti termelőegységeket tekintjük statisztikai értelemben egyéni gazdaságoknak (lásd: módszertani megjegyzések).

A 2000. évi ÁMÖ keretében 8400 gazdasági szervezet és 960 ezer egyéni gazdaság összeírása történt meg. Ez a gazdaságkör szolgált a mintaválasztás alapjául. A **gazdasági szervezetek** kijelölése közülük **teljes körű** volt, figyelembe véve az időközben bekövetkezett – regiszterben vezetett – változásokat. Az **egyéni gazdaságok** megfigyelése az ÁMÖ 2000 véletlenszerűen kijelölt összeírási körzetein (a körzetek mintegy 15 százaléka) alapult. A kiválasztott körzetekben valamennyi egyéni gazdaság összeírásra került.

A gazdasági szervezetek és a kiemelt egyéni gazdaságok (nagyobb méretű földterületet használó, és/vagy állatot tartó egyéni gazdaságok) **postán** küldték be a kitöltött kérdőíveket, **a többi egyéni gazdaságot összeírók keresték fel**, akik a gazdálkodó válasza alapján jegyezték fel a gazdaságra vonatkozó adatokat.

Az összeírás előzetes eredményei szerint 2007-ben mintegy **7400 gazdasági szervezet** folytatott mezőgazdasági tevékenységet. Rajtuk kívül számos olyan szervezet, intézmény (nemzeti parkok, vízügyi szervek, MÁV, repülőterek, honvédség, egyházak stb.) működött, amelyek a földterület passzív használói voltak, tényleges mezőgazdasági tevékenységük elenyésző. A mezőgazdasági tevékenységet folytató **egyéni gazdaságok száma 2007-ben megközelítette a 619 ezret** – rajtuk kívül említésre méltó még a ház körüli és az üdülőkhöz tartozó kertekben folytatott mezőgazdasági tevékenység is, ez utóbbi azonban nem képezte az összeírás tárgyát.

Jelen kiadvány a 7400 gazdasági szervezet, valamint a közel 619 ezer egyéni gazdaság termelési szerkezetére és azok főbb jellemzőire vonatkozó előzetes adatok alapján nyújt tájékoztatást az összeírás főbb eredményeiről. A GSZÖ 2007 annak teljes és végleges adatállományára alapozott – a mezőgazdasági termelés valamennyi kérdésére kiterjedő – eredményeit 2008 októberétől további kiadványokban kívánjuk közzétenni.

Összefoglaló

A 2007. évi mezőgazdasági gazdaságszerkezeti összeírás (GSZÖ 2007) **előzetes adatai** alapján az elmúlt évben **7400** mezőgazdasági tevékenységet végző **gazdasági szervezet** és **619 ezer egyéni gazdaság** működött. 2005 óta mind a gazdasági szervezetek, mind az egyéni gazdaságok száma csökkent, előbbieké 6, utóbbiaké 12,5 százalékkal.

Az összeírás évében a **gazdasági szervezetek** 76,5 százaléka használt mezőgazdasági földterületet, **átlagos mezőgazdasági területük 386 hektár** volt. A mezőgazdasági területet használó **egyéni gazdaságok** (91,5 százalék) átlagosan **3,6 hektár** mezőgazdasági területet műveltek. 2005 óta a gazdasági szervezetek átlagos mezőgazdasági területe 3, az egyéni gazdaságoké 13 százalékkal növekedett.

Jelentős eltéréseket mutat a két gazdálkodási forma **birtokszerkezete**. A **gazdasági szervezetek 27 százaléka, az egyéni gazdaságok háromnegyede használt 1 hektárnál kisebb mezőgazdasági területet** összes mezőgazdasági területük 1, illetve 4 százalékán. Míg a **gazdasági szervezetek esetében a 300 hektárt** meghaladó gazdaságméret volt a meghatározó (a gazdasági szervezetek több mint egyötöde a mezőgazdasági területük 87 százalékán gazdálkodott), addig az **egyéni gazdaságok** összes mezőgazdasági területének **73 százalékát a 10–300 hektár** méretű egyéni gazdaságok (a gazdaságok 6 százaléka) tették ki. A két gazdálkodási forma birtokszerkezetében alapvető változások 2005 óta nem következtek be.

2007-ben állattartással a **gazdasági szervezetek** csaknem **egyharmada** (29 százaléka), az **egyéni gazdaságoknak pedig fele** (55 százaléka) foglalkozott. A gazdasági szervezetekben 2 (szarvasmarha, sertés), az egyéni gazdaságokban 4 állatfaj (szarvasmarha, sertés, juh, ló) tette ki a számosállat-egyenértékben kifejezett állatállomány 90 százalékát.

Jelentős eltéréseket mutatnak a gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok **termelési típusok** szerinti jellemzői is. A kizárólag **növénytermeléssel foglalkozó gazdasági szervezetek** aránya a 2005. évi óta kismértékben – 74-ről 71 százalékra – csökkent. A csak **állattartással foglalkozó gazdasági szervezetek** aránya gyakorlatilag megegyezik a 2005. évivel (10 százalék), a **vegyesen gazdálkodó szervezeteké** 17-ről 19 százalékra nőtt. Az **egyéni gazdaságok** esetében a kizárólag **állatot tartók aránya** (26 százalék) növekedett a **növénytermesztők** (45 százalék) és a **vegyesen gazdálkodók** (29 százalék) rovására 2005-höz képest.

Az egyéni gazdaságok esetében sokatmondóak a **termelés céljára** vonatkozó adatok. A kizárólag **saját fogyasztásra termelő egyéni gazdaságok** 2000., illetve 2003. évi 60 százalékos részaránya 2005-re 51 százalékra csökkent, ami szinte változatlan **(52 százalék)** maradt **2007-ben**. A kifejezetten **piacra termelő egyéni gazdaságok** aránya 8 százalékról 15 százalékra nőtt 2000 és 2005 között, és ez utóbbi részarány jellemezte 2007-ben is. Míg a kizárólag saját fogyasztásra termelés elsősorban az állattartó egyéni gazdaságokra jellemző (73 százalék), addig a piacorientált gazdálkodás a növénytermesztő egyéni gazdaságok esetében (67 százalék) volt gyakori.

2007-ben **472 ezer dolgozó éves munkájának** megfelelő munkamennyiséggel (éves munkaerő egységgel) hozták létre az év folyamán megtermelt mezőgazdasági termékeket, ami a 2005. évi adatokhoz képest 6 százalékos csökkenést jelent. Ez alapvetően a gazdaságok alacsonyabb számával magyarázható. A teljes éves munkamennyiségnek mindössze 26 százaléka volt fizetett munka.

A gazdasági szervezetekben 76 ezer állandó és 16 ezer időszakos alkalmazott dolgozott. Az **egyéni gazdaságokban 1 millió 189 ezer**, gazdasághoz tartozó – nem fizetett – **családtag, 14 ezer állandó alkalmazott, és 89 ezer időszakos alkalmazott végezte** a mezőgazdasági munkát. Az egyéni gazdaságok zömében (69 százalék) 2–3 fő, 27 százalékában 1 fő családtag dolgozott, kisebb-nagyobb mértékben hozzájárulva a gazdaság tevékenységéhez. A 2005. évi gazdaságszerkezeti összeíráshoz képest a gazdasági szervezetekben végzett mezőgazdasági munka 17 százalékkal, az egyéni gazdaságokban a családi munka 11 százalékkal csökkent.

2007-ben az egyéni gazdaságokban az **egy gazdálkodóra jutó ledolgozott munkanapok száma 73** volt, ezen belül a férfiak átlagosan 76 napot dolgoztak, 19 százalékkal többet, mint a nők.

Az összeírás idején a **gazdasági szervezetekben a gazdálkodás irányítóinak 86 százaléka**, a mezőgazdasági munkát végzőknek **73 százaléka férfi** volt. Az **egyéni gazdaságok irányítói** (gazdálkodói) esetében a **férfiak aránya 77 százalék**. Alapvető változások az elmúlt évek során nem következtek be.

2000–2007 között lényegesen nem változott a **gazdálkodók korösszetétele** sem. Míg az **egyéni gazdaságokban** a fiatal (34 éves és alatti) gazdálkodók aránya (2007-ben 8 százalék), illetve a 35–54 év közöttieké (2007-ben 38 százalék) alig tér el a korábbi arányoktól, **az 55 feletti gazdálkodók aránya 3 százalékponttal magasabb a két évvel korábbihoz képest**.

Az **egyéni gazdaságok** esetében nem javult a **gazdálkodók mezőgazdasági végzettségének** szintje sem. 2007-ben az egyéni gazdálkodók mindössze **2 százalékanak** volt **szakirányú felsőfokú, 6 százalékanak szakirányú középfokú** végzettsége. Az egyéni gazdaságokban a gazdálkodók többsége (**76 százalék**) többéves **gyakorlati tapasztalatai alapján irányította gazdálkodását**.

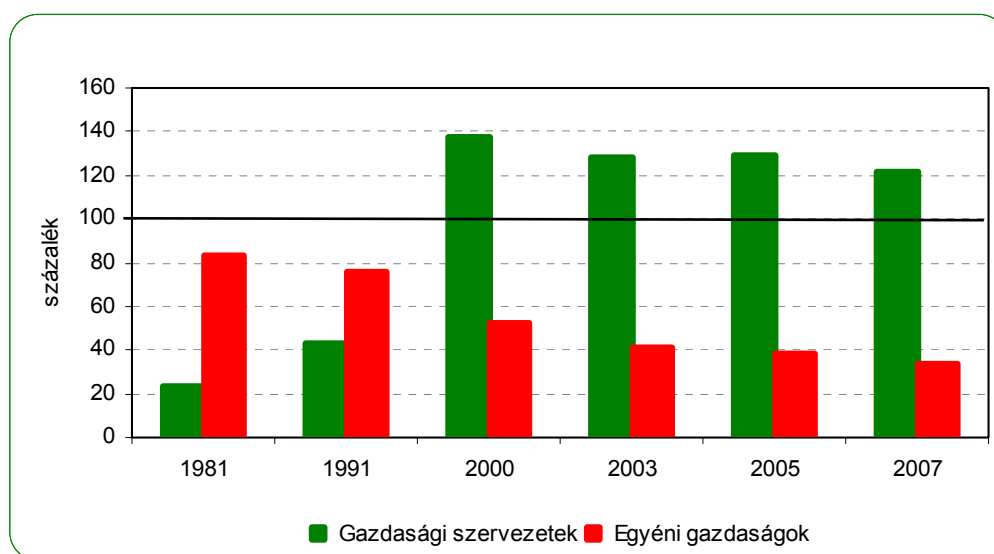
Az **egyéni gazdálkodók** közel kétharmada (**62 százalék**) **főtevékenységként végezte a mezőgazdasági tevékenységet**, a női gazdálkodók esetében ez az arány magasabb (78 százalék). Lényeges változásról ez esetben sem számolhatunk be.

A nem mezőgazdasági – **másodlagos – tevékenységet végző gazdaságok aránya** mindkét gazdálkodási forma esetében szinte **jelentéktelen**. 2007-ben a **gazdasági szervezeteknek** mindössze **5,7 százalék** foglalkozott **fuvarozással, szállítással, 3,3 százalék** **borkészítéssel, palackozással**. Az **egyéni gazdaságok** esetében a **gyümölcs- és zöldségfeldolgozás (1,6 százalék)** volt a legelterjedtebb.

A gazdaságok száma

Az elmúlt négy évtizedben a mezőgazdasági tevékenységet végző gazdasági szervezetek száma hektikusan változott. Az 1970-es és az 1980-as évek nagyüzemi összevonásainak következményeként erre az időszakra erőteljes csökkenés volt jellemző, majd az 1990-es években az új típusú szervezetek létrehozása ismételten növelte a gazdasági szervezetek számát. 2005 és 2007 között 6,3 százalékos csökkenés figyelhető meg számukban, ami a 2003–2005-ös stagnáláshoz képest jelentős változás. Magyarországon 2005. december 1-jén 7900, 2007. december 1-jén **7400 mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdálkodó szervezet** működött.

1. ábra: Mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdaságok számának alakulása
(1972 = 100)

Az **egyéni gazdaságok** száma az elmúlt négy évtized alatt folyamatosan csökkent. 1991 és 2000 között a gazdaságszám mérséklődése elsősorban a háztáji és az illetményföld-használat megszűnésére vezethető vissza. Az ezredfordulót követő évek mintegy 35 százalékos gazdaságszám-csökkenéséért alapvetően a tőkehiány, a megfelelő szaktudás hiánya, és az előnytelen gazdaságszerkezet okolható. A 2000. évet követő jelentős csökkenés 2003 és 2005 között lassult, majd az utóbbi két év során ismét erősödött, 2007-ben **619 ezer egyéni gazdaság** végzett mezőgazdasági tevékenységet.

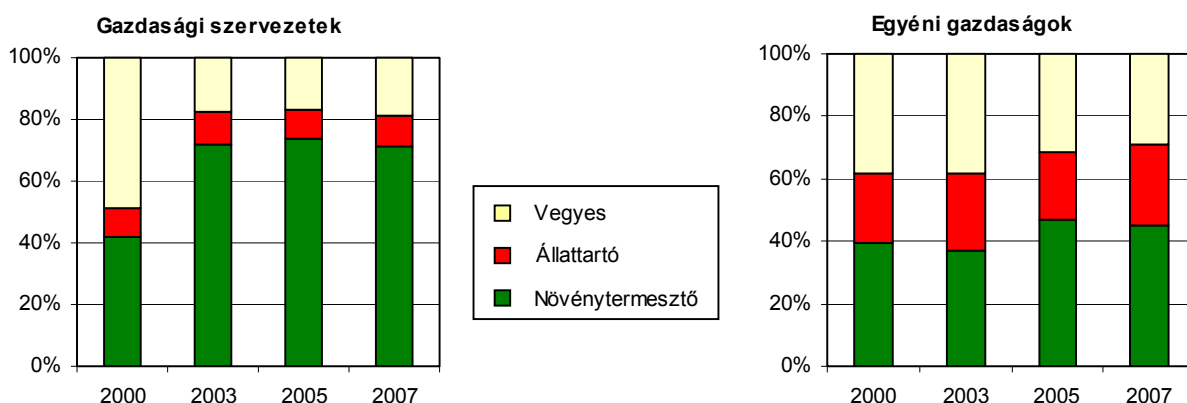
Termelési típus¹ és a termelés célja

A **gazdasági szervezetek** 71 százaléka kizárólag növénytermesztéssel foglalkozott, arányuk 2,5 százalékponttal csökkent 2005-höz képest. A csak állatállományt tartó gazdasági szervezetek aránya 1 százalékponttal nőtt az elmúlt két év során, ám arányuk még így is csupán 10 százalék, míg a vegyes gazdálkodást folytatóké – csaknem 2 százalékpontos emelkedéssel – 19 százalék.

¹ Lásd módszertani megjegyzések.

Az **egyéni gazdaságok** 45 százaléká kizárólag növénytermesztéssel, több mint egynegyede csak állattartással, 29 százalékuk mindkettővel foglalkozott 2007-ben. Ez 2005-höz viszonyítva a kizárólag növénytermesztéssel foglalkozóknál és a vegyes gazdálkodást folytatóknál aránycsökkenést, a csak állatot tartóknál aránynövekedést mutat. A meglehetősen rugalmatlan szerkezet az egyéni gazdaságok gazdasági szervezetekétől eltérő gazdálkodási céljaira vezethető vissza.

2. ábra: A gazdaságok számának megoszlása termelési típus szerint, 2007

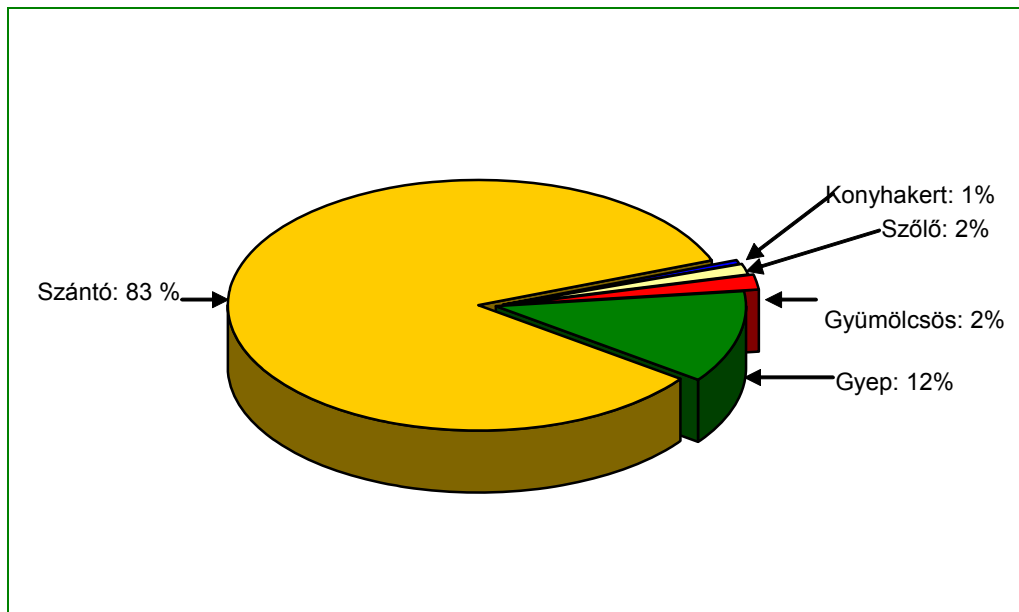

Az egyéni gazdaságok esetében sokatmondóak a **termelés céljára** vonatkozó adatok. 2000-ben, illetve 2003-ban az egyéni gazdaságoknak még közel 60 százaléka kizárólag saját fogyasztásra termelt; ez az arány 2007-ben – a 2005. évi részarány szintjén maradván – 52 százalék. Bár a gazdaságok száma csökkent, a kifejezetten piacra termelők aránya – a 2000–2005-ben megfigyelt jelentős növekedést követően – az elmúlt két év során nem változott (15 százalék). Kizárólag saját fogyasztásra – 2005-höz hasonlóan – a csak állattartással foglalkozó egyéni gazdaságok 73 százaléka termelt, ez az arány a vegyesen gazdálkodók körében volt a legalacsonyabb (37 százalék). Az elsősorban értékesítésre termelő egyéni gazdaságok között 2007-ben is a növénytermesztő gazdaságok aránya (67 százalék) a meghatározó. Az állattartók voltak a legkevésbé piacorientáltak (5 százalék). (A részletes adatokat lásd a 2–5. számú táblázatokban.)

Mezőgazdasági földhasználat

A korábbi évekhez hasonlóan 2007-ben a termőfölddel rendelkező gazdaságok 99 százaléka használt mezőgazdasági területet, ennek **átlagos mérete** 2007-ben 386, az egyéni gazdaságok esetében 3,6 hektár volt. 2005 óta a gazdasági szervezetek átlagos mezőgazdasági területe 3, az egyéni gazdaságoké 13 százalékkal növekedett. A művelési ágak szerinti megoszlásban nem történt változás.

**3. ábra: A mezőgazdasági terület művelési ágankénti megoszlása, 2007
(Összes gazdaság)**

A gazdasági szervezetek 64, az egyéni gazdaságok 54 százaléka használt **szántóterületet** 2007-ben; számuk 4 százalékkal csökkent 2005 és 2007 között. Az egy gazdaságra jutó átlagos szántóterület nagysága a gazdasági szervezeteknél 3 százalékkal, az egyéni gazdaságoknál ötödével emelkedett az említett időszakban.

1. tábla: Az egy gazdaságra jutó terület nagysága

Megnevezés	Gazdasági szervezetek				Egyéni gazdaságok			
	2000	2003	2005	2007	2000	2003	2005	2007
Szántó	506,9	384,9	384,8	396,6	3,1	4,4	4,2	5,1
Gyep	161,2	146,7	167,2	149,8	2,9	4,1	5,9	6,9
Mezőgazdasági terület	533,5	384,1	373,4	386,1	2,5	3,1	3,2	3,6
Termőterület	663,0	503,1	485,7	524,0	2,7	3,3	3,4	3,9

Gyümölcsösültetvényeket művelő gazdaságokat közel hasonló arányban találunk a gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok között (12, illetve 15 százalék); számuk 4, illetve 17 százalékkal csökkent az elmúlt két év során. Az egy gazdaságra jutó gyümölcsössterület a gazdasági szervezeteknél 4 százalékkal mérséklődött – jelenleg 29 hektár –, az egyéni gazdaságoknál viszont 15 százalékkal 0,6 hektárra nőtt.

A **szőlőültetvények** művelése az egyéni gazdaságokra jellemzőbb: 19 százalékuk termel szőlőt, a gazdasági szervezetek között pedig csak minden tizenharmadik. A gazdaságok száma és átlagos területe ellentétes irányban változott. A gazdasági szervezetek száma 7 százalékkal csökkent, az általuk művelt átlagos terület 8 százalékkal nőtt, megközelítve a 23 hektárt. Az egyéni gazdaságoknál a gazdaságszám 21 százalékos csökkenése mellett az átlagosan művelt szőlőterület 16 százalékkal növekedett, de nem éri el a fél hektárt (0,4 ha).

A **gyepterület** használata ellentétes változást mutat a két gazdálkodási formánál 2005-höz viszonyítva: a gazdasági szervezetek esetében a gyepterületet használók száma harmadával nőtt, az egy gazdaságra jutó gyepterület 10 százalékkal csökkent; illetőleg az egyéni gazdaságok száma 17 százalékkal csökkent (5,3 százalékra), az egy gazdaságra jutó gyepterület pedig 16 százalékkal nőtt.

Jelentősen eltér a két gazdálkodási forma **birtokszerkezete**, ami alig változott 2003 óta. A **gazdasági szervezetek** 87 százaléka 1 hektárnál nagyobb termőterülettel a szervezetek termőterületének több mint 99 százalékát művelte. A gazdasági szervezetek csaknem negyede 300 hektáron, vagy annál nagyobb termőterületen gazdálkodott; e méretkategóriában művelték a gazdasági szervezetek által használt összes termőterület 89 százalékát. A mezőgazdasági terület használata hasonló képet mutat: a gazdasági szervezetek 21 százaléka művelte az általuk használt mezőgazdasági terület 86 százalékát.

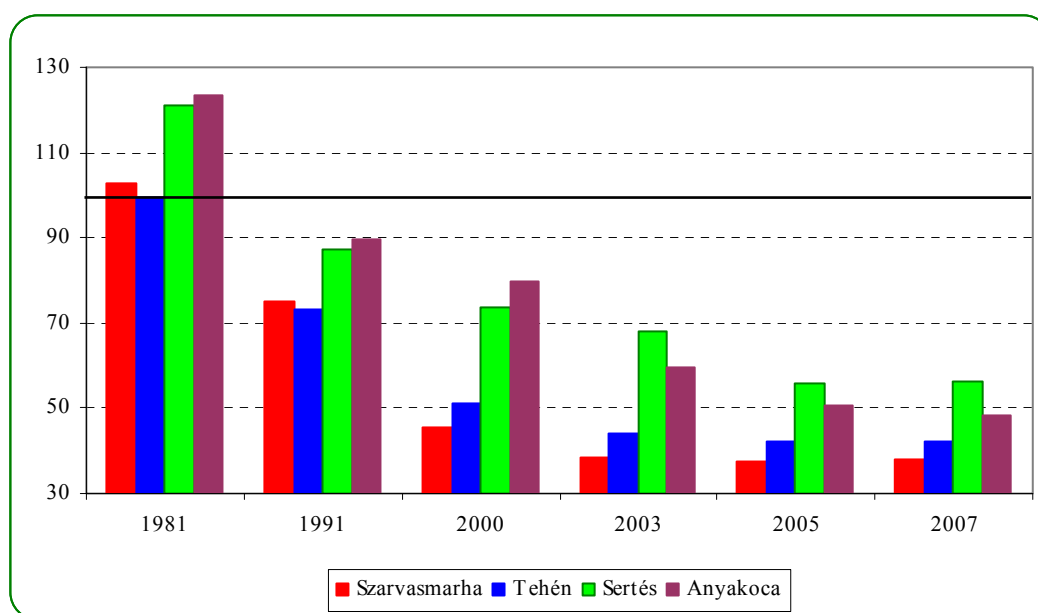
Az egyéni gazdaságok földhasználata némiképpen koncentráltabbá vált a gazdaságszám csökkenése következtében. Bár az **egyéni gazdaságok** háromnegyede továbbra is 1 hektárnál kisebb termőterületen – az általuk használt termőterület 4 százalékán – gazdálkodott 2007-ben, az 50 hektárnál nagyobb termőterületet használó egyéni gazdaságok aránya 2005 és 2007 között alig kimutathatóan 1,5 százalékra, az általuk művelt termőterület aránya azonban 43,9-ről 49,5 százalékra nőtt. A művelt termőterület nagysága csak nagyon kevés egyéni gazdaság esetében haladta meg a 300 hektárt. *(A részletes adatokat lásd a 6–10. számú táblázatokban.)*

Állatállomány

A gazdasági szervezetek 12 százaléka, az egyéni gazdaságok 3 százaléka tartott **szarvasmarhát**. 2003 óta a szarvasmarhát tartó gazdasági szervezetek száma stabilnak tekinthető (850–900), ugyanakkor az egyéni gazdaságoké 2005 óta 22 százalékkal csökkent. Utóbbiak száma nem éri el a 19 ezret, noha 2000-ben még 51 ezer felett volt. A 705 ezres állomány több mint kétharmadát a gazdálkodó szervezetekben tartották 2007-ben, csakúgy, mint a 2005. évvel megegyező 322 ezres tehénállomány közel 70 százalékát.

Sertést a gazdasági szervezetek 8 százaléka tartott 2007-ben, számuk lényegében a 2005. évvel megegyező (590). A közel 3,9 milliós sertésállomány több mint kétharmadát, az anyakoca-állomány 70 százalékát itt tartották. A 282 ezer sertéstartó egyéni gazdaság 2007-ben az egyéni gazdaságok 46 százalékát jelenti. 2000 óta az egyéni gazdálkodók 1,2 millióval – felére – csökkentették sertésállományukat, miközben számuk 40 százalékkal esett vissza.

4. ábra: A szarvasmarha- és sertésállomány alakulása
(1972 = 100)

A **szarvasmarhát** tartó gazdasági szervezetek 38 százaléka 500-nál több egyedet tartott, az egyéni gazdálkodók esetében az 1–2 (24 százalék), illetve a 3–9 szarvasmarha (44 százalék) tartása volt jellemző. A **sertést** tartó gazdasági szervezetek több mint egynegyede 5000-nél több, 15 százaléka 2000 és 4999 közötti darabszámú állományt tartott. A sertést tartó egyéni gazdálkodók 65 százaléka 1–2 darab, 25 százalékuk 3-9 darab közötti állománnyal rendelkezett.

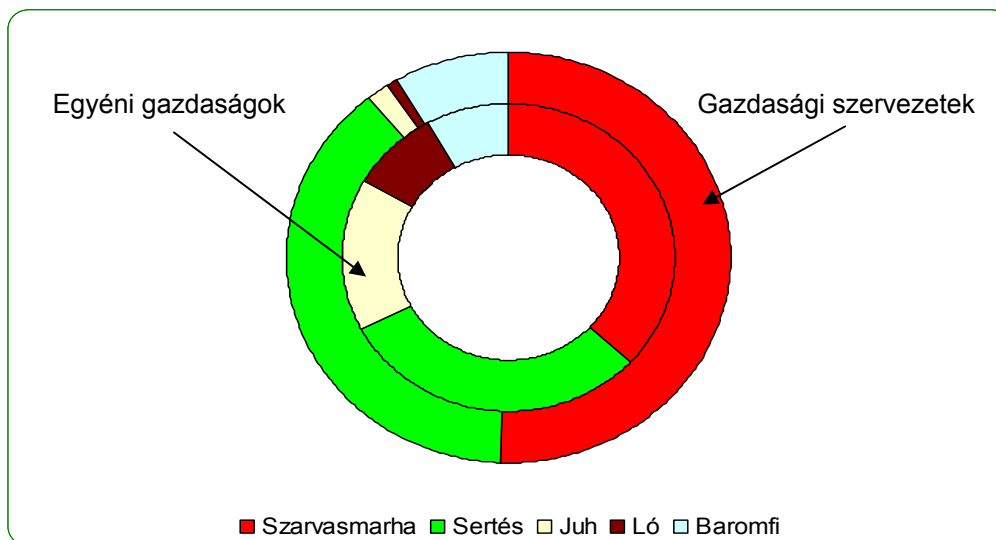
A **juh**ot tartó gazdasági szervezetek száma a 2003 és 2005 közötti 12 százalékos növekedés után az utóbbi két évben további 8 százalékkal nőtt, de így is a mezőgazdaságban tevékenykedő gazdasági szervezeteknek csupán 4 százaléka foglalkozik ezzel az állatfajjal. Az egyéni gazdaságoknál 2003 és 2005 között 4 százalékos növekedés, 2005 óta stagnálás következett be; arányait tekintve a gazdaságok 3,5 százaléka tart juhot. A juhállomány nagysága hullámzóan alakul, 2005 óta a korábbi szintre – 1,2 millióra – csökkent. Ennek az állománynak 86 százalékát az egyéni gazdaságokban tartották, megegyezően a 2005. évvel.

Tovább csökkent a **lótartó** gazdasági szervezetek és egyéni gazdaságok száma is az elmúlt két év alatt: előbbieké 3, utóbbiaké 17 százalékkal. A lóállomány 18 százalékkal, 60 ezerre mérséklődött 2005 és 2007 között. **Kecskét** még kevesebben, a gazdaságok alig 2,5 százaléka tartott. Míg a kecskét tartó gazdasági szervezetek száma 2003 óta állandó, az e csoportba tartozó egyéni gazdaságoké a 2003 és 2005 közötti időszak 7 százalékos emelkedése után negyedével csökkent. Az állomány 28 százalékkal esett vissza a 2 évvel korábbihoz képest. Mindkét állat tartása továbbra is az egyéni gazdaságokra jellemző tevékenység.

Tyúkféléket a gazdasági szervezetek 4, az egyéni gazdaságok 53 százaléka tartott 2007-ben – előbbieké száma 4, utóbbiaké 15 százalékkal kevesebb, mint 2 évvel korábban. A 30 milliós állomány 55 százalékát a gazdasági szervezetek tartották. A **többi baromfiféle** közül a kacsállomány 45 százaléka, a pulykaállomány 15 százaléka és a libák kétharmada tartozott egyéni gazdaságokhoz.

Számosállat-egyenértéket véve alapul az **állatállomány állatfajok szerinti összetételét** a gazdasági szervezetekben a szarvasmarha (51 százalék) és a sertés (39 százalék) uralja; az egyéni gazdaságokban a szarvasmarha (37 százalék), a sertés (30 százalék) és a juh (16 százalék) aránya a meghatározó. 2000 óta jellemzően a gazdasági szervezetekben 2 (szarvasmarha, sertés), az egyéni gazdaságokban 4 állatfaj (szarvasmarha, sertés, juh, ló) tette ki a számosállat-egyenértékben kifejezett állatállomány 90 százalékát. A baromfifélék aránya 8 százalék mindkét gazdaság formában.

5. ábra: Az állatállomány állatfajok szerinti összetétele
(számosállat-egyenérték alapján)

(A részletes adatokat lásd a 11–14. számú táblázatokban.)

Biogazdálkodás

2007-ben összesen alig több mint 1 300 gazdaság folytatott ellenőrzött biogazdálkodást, ez 12 százalékkal kevesebb, mint 2 évvel korábban.

A biogazdálkodásba bevont ellenőrzött, illetve átállás alatt lévő mezőgazdasági terület nagysága 2007-ben 117 ezer hektárt tett ki, ami 6 ezer hektárral kevesebb a 2005. évinél. A biogazdálkodással hasznosított mezőgazdasági terület 57 százaléka gyeplő, kétötödét szántó volt.

2. tábla: Biogazdálkodásba bevont mezőgazdasági földterület megoszlása művelési áganként, 2007

Megnevezés	(százalék)				
	Szántó	Gyümölcs	Szőlő	Gyep	Összesen
Ellenőrzött terület	40,9	1,5	0,5	57,1	100,0
Átállás alatt lévő terület	37,6	5,7	1,7	55,0	100,0
Összesen	40,7	1,9	0,6	56,9	100,0

Biogazdálkodásba bevont állatállománnyal 2007-ben 141 gazdaság rendelkezett. Az állatállomány állatfajok szerinti szerkezetét a szarvasmarha- (17 ezer egyed) és a juhállomány (14 ezer egyed) aránya határozta meg.

Mezőgazdasági munkaerő

A mezőgazdasági tevékenységet végző gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok munkaerő ráfordítása jelentős eltéréseket mutat. Míg a gazdasági szervezetekben foglalkoztatottak, alkalmazottak többnyire napi 8 órában végzik tevékenységüket, az egyéni gazdaságokban nem ritka a napi néhány órás munkavégzés sem. Ez tette szükségessé az **éves munkaerőegység** fogalmának bevezetését, ami a néhány órás munkavégzés teljes munkaidős munkavégzésre (évi 1800 óra) való átszámítását teszi lehetővé. Ezáltal válik összehasonlítvá a gazdasági szervezetekben és az egyéni gazdaságokban végzett munka nagysága. 2007-ben **472 ezer dolgozó éves munkájának megfelelő munkamennyiséggel** jött létre az év folyamán megtermelt mezőgazdasági termékmennyiség, ami 2005-höz viszonyítva 6 százalékos csökkenést jelent.

A GSZÖ alapján a 7400 gazdasági szervezet **mezőgazdasági tevékenységet végző** állandó alkalmazottainak száma 76 ezer, időszakos alkalmazottainak száma 16 ezer fő volt 2007-ben. A gazdasági szervezetekben további 7 ezer fő végzett mezőgazdasági tevékenységet bémunkásként.

Az egyéni gazdaságok esetében 14 ezer állandó, 89 ezer időszakos alkalmazott, illetve 39 ezer bémunkás végezte a mezőgazdasági munkákat. Az egyéni gazdaságokban az alkalmazottak mellett mintegy 1 millió 189 ezer, a gazdaságokhoz tartozó családtag (nem fizetett munkaerő) végzett kisebb-nagyobb mértékben mezőgazdasági munkát.

Az egyéni gazdaságok **családi munkaereje** közel 11 százalékkal (150 ezer fő) csökkent 2005-höz képest a gazdaságok alacsonyabb száma miatt. Az egy gazdaságra jutó családi munkaerő nagysága (1,92 fő) lényegében nem változott. A gazdaságok zömében (69 százalék) 2–3 fő, 27 százalékában 1 fő családi munkaerő dolgozott.

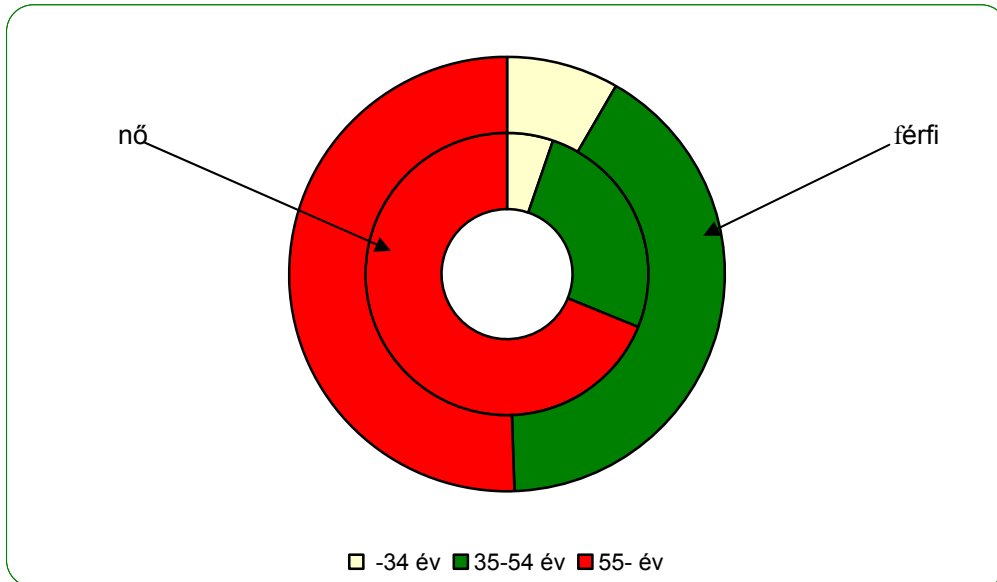
3. tábla: Az egyéni gazdaságok és a családi munkaerő megoszlása nagyságkategóriánként

Nagyságkategória, fő/gazdaság	Egyéni gazdaságok			Családi munkaerő		
	2000	2005	2007	2000	2005	2007
1	18,9	30,2	26,7	9,1	16,0	13,9
2–3	51,4	65,0	68,8	51,0	73,4	76,4
4 és több	29,8	4,8	4,4	39,9	10,6	9,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A gazdasági szervezetekben a **gazdálkodási tevékenységet irányítók** 86 százaléka, a mezőgazdasági munkát végző alkalmazottak 73 százaléka férfi volt, ezek az

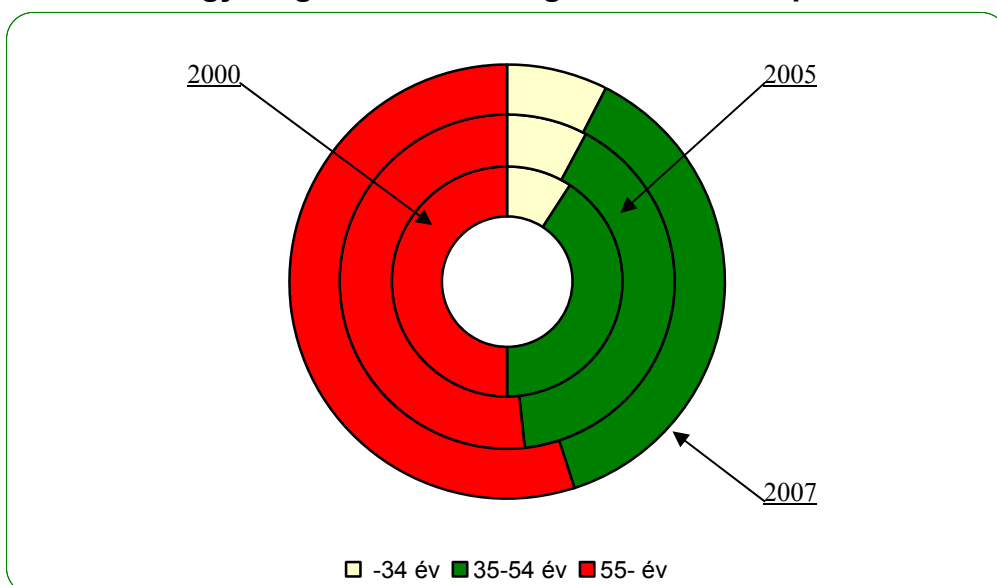
arányok nem változtak 2005 óta. Az egyéni gazdaságok **gazdálkodóinak** több mint háromnegyede (77 százalék) férfi, ami kis növekedést mutat az elmúlt években. Az egyéni gazdaságokban munkát végző családtagok 78 százaléka nő volt 2007-ben.

7. ábra: Az egyéni gazdálkodók megoszlása korcsoportok és nemek szerint, 2007

A 2000 és 2007 közötti időszakban az **egyéni** gazdaságok **gazdálkodóinak korösszetétele** kissé megváltozott. A fiatal (34 éves és alatti) gazdálkodók aránya 9 százalékról 8 százalék alá, a 35 és 54 év közötti korosztályé 41 százalékról 37,5 százalékra csökkent, ugyanakkor az idősebbek (55 év feletti) aránya 50-ről 55 százalékra nőtt. A két idősebb korosztály közötti átrendeződés elsősorban az elmúlt két év során következett be.

8. ábra: Az egyéni gazdálkodók megoszlása korcsoportok szerint

Az egyéni gazdaságokban 75-ről 73-ra csökkent az **egy gazdálkodóra jutó ledolgozott munkanapok** átlagos száma. A férfi gazdálkodók átlagosan 76 napot dolgoztak, 19 százalékkal többet, mint a nők.

Az egyéni gazdaságokban a mezőgazdasági tevékenységet **főtevékenységben** végző gazdálkodók aránya (62 százalék) – csakúgy, mint a gazdaságon kívüli főtevékenységgel rendelkező gazdálkodóké (37 százalék) – a 2005. évihez képest nem változott. Hasonlóan az előző évekhez, a főtevékenységben gazdálkodó nők aránya sokkal magasabb (78 százalék), mint a férfiak esetében (58 százalék).

4. tábla: Az egyéni gazdálkodók néhány adata nemek szerint

Megnevezés	Gazdálkodó férfi			Gazdálkodó nő			Együtt		
	2000	2005	2007	2000	2005	2007	2000	2005	2007
Mezőgazdasági végzettségűek aránya, százalék									
Középfokú	7,1	6,7	6,6	2,3	1,9	2,1	5,9	5,6	5,6
Felsőfokú	2,3	2,2	2,2	0,6	0,6	0,6	1,9	1,8	1,8
Gazdasági aktivitás, százalék									
Munkanélküli	5,9	3,7	3,8	3,3	2,9	2,7	5,3	3,5	3,6
Nyugdíjas	42,9	44,3	44,1	66,0	65,5	66,3	48,4	49,3	49,3
Gazdaságon kívüli jövedelemszerző tevékenységgel nem rendelkezők aránya, százalék									
	52,7	56,5	57,5	72,0	76,3	77,6	57,3	61,2	62,2
Éves átlagos ledolgozott munkaidő, munkanap									
	79	78	76	65	66	64	75	75	73

Az egyéni gazdálkodók **mezőgazdasági végzettségében** 2000 óta nem történt jelentős változás. 2007-ben a gazdálkodók nem egészen 2 százalékának volt felsőfokú, 6 százalékának középfokú mezőgazdasági végzettsége, többségük (76 százalék) azonban csak a többéves gazdálkodás során szerzett gyakorlati tapasztalatot a mezőgazdasági termelésben. A legalább középfokú mezőgazdasági végzettségűek aránya a férfiaknál közel 7 százalék, a nőknél 2 százalék volt. (A részletes adatokat lásd a 15. számú táblázatban.)

A gazdaságban végzett másodlagos – nem mezőgazdasági – tevékenységek

A nem mezőgazdasági – másodlagos – tevékenységet végző gazdaságok aránya mindkét gazdálkodási forma esetében szinte **jelentéktelen**. 2007-ben a **gazdasági szervezeteknek** mindössze **5,7 százaléka** foglalkozott **fuvarozással, szállítással, 3,3 százaléka borkészítéssel, palackozással**. Az **egyéni gazdaságok** esetében a **gyümölcs- és zöldségfeldolgozás (1,6 százalék)** volt a legelterjedtebb.

5. tábla. Másodlagos tevékenységet is végző gazdaságok aránya gazdaságcsoportonként

(százalék)

Megnevezés	Gazdasági szervezetek			Egyéni gazdaságok		
	2000	2005	2007	2000	2005	2007
Húsfeldolgozás	1,15	1,43	0,97	0,41	0,81	0,91
Tejfeldolgozás	0,39	0,39	0,65	0,13	0,49	0,42
Gyümölcs- és zöldségfeldolgozás	1,32	0,96	1,38	0,21	1,25	1,56
Borkészítés, borpalackozás	2,14	3,38	3,27	2,9	0,65	0,70
Takarmánykeverés	7,02	1,56	1,48	0,06	0,06	0,12
Vendégfogadás, vendéglátás	3,15	2,44	2,61	0,13	0,14	0,26
Fuvarozás, szállítás	11,52	6,87	5,70	0,49	0,41	0,26

Módszertani megjegyzések

Az adatok forrása:

- *Egyéni gazdaságok* esetében a 2007. november 12–30. között végrehajtott gazdaságszerkezeti összeírás adatai.
- *Gazdasági szervezetek* esetében a gazdaságszerkezeti összeírással összhangban a mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági szervezetek által teljesített adatszolgáltatás.
- *Biogazdálkodás*: a Biokontroll Hungária Nonprofit kft. és a Hungária Öko-Garancia kft. adatbázisai.

Az egyéni gazdaságok adatszolgáltatói körének kialakításánál csoportos mintavételt alkalmaztunk, a területi egységeken (megyéken) belül az ÁMÓ 2000 összeírási körzetei kerültek véletlenszerűen kiválasztásra. A mintakörzetekben összeírásra került egyéni gazdaságok összessége az egyéni gazdaságok megfigyelésének mintája.

Gazdaság: mezőgazdasági tevékenységet folytató, technikailag és gazdaságilag különálló termelőegység (háztartás), amely

- *2007. december 1-jén használt*
 - **termőterülete** (szántó, konyhakert, gyümölcsös, szőlő, rét, legelő, erdő, nádas, halastó külön-külön vagy együtt) legalább **1500 m²**, vagy
 - **gyümölcsös-**, illetve **szőlőterülete** együtt legalább **500 m²**, vagy
- *2007. december 1-jén rendelkezett legalább*
 - **egy** nagyobb élő állattal (**szarvasmarha, sertés, ló, juh, kecske, bivaly**), vagy
 - **50 db baromfival** (tyúkféle, liba, kacska, pulyka, gyöngyös), vagy
 - **25 – 25 házinyúllal, prémes állattal, húsgalambbal**, vagy
 - **5 méhcsaláddal**.

Gazdasági szervezet: jogi és nem jogi személyiségű vállalkozás, az egyéni vállalkozók és az egyéni gazdasági tevékenységet folytatók nélkül.

Egyéni gazdálkodó: a mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozó háztartás és az adószámmal rendelkező egyéni vállalkozás.

Egyéni gazdaság: a mezőgazdasági tevékenységet folytató háztartás és az adószámmal rendelkező egyéni vállalkozás által működtetett gazdaság.

Termelési típus:

- *Növénytermesztő gazdaság:* kizárólag földhasználatra alapozott tevékenységet folytat, csak a használt földterület éri el a gazdaságküszöböt.
- *Állattartó gazdaság:* kizárólag állattartással foglalkozik, csak az állatállomány nagysága éri el a gazdaságküszöböt.
- *Vegyes gazdaság:* földhasználatra alapozott tevékenységet és állattartást is végez, mind a földterület mind az állatállomány nagysága eléri a gazdaságküszöböt.

A gazdálkodás célja:

- *Csak saját fogyasztásra termel:* a megtermelt termékeket a gazdaság nem értékesíti, csak saját fogyasztás céljából végez mezőgazdasági tevékenységet.
- *Saját fogyasztáson felüli felesleget értékesít:* a megtermelt termékekből a saját fogyasztáson felüli rész értékesítésre kerül. Az értékesítés aránya legfeljebb a termelés 50 százaléka.
- *Elsősorban értékesítésre termel:* a megtermelt termékekből az értékesítésre kerülő rész meghaladja az 50 százalékot.
- *Főként mezőgazdasági szolgáltatást végez:* a gazdaság a rendelkezésre álló munkaerejével és gépállományával elsősorban mezőgazdasági szolgáltatást nyújt.

Mezőgazdasági terület: a szántó, konyhakert, gyümölcsös, szőlő, rét és legelő művelési ágak együttes területe.

Számosállat: az állatállomány állatfajtól független, 500 kg-os élősúly egységre történő átszámítása együtthatók segítségével.

Táblázat:

http://portal.ksh.hu/pls/portal/url/page/kshportal/adatgyujtesek/agrar_idosorok/gszo_2007/gszo_adatok